

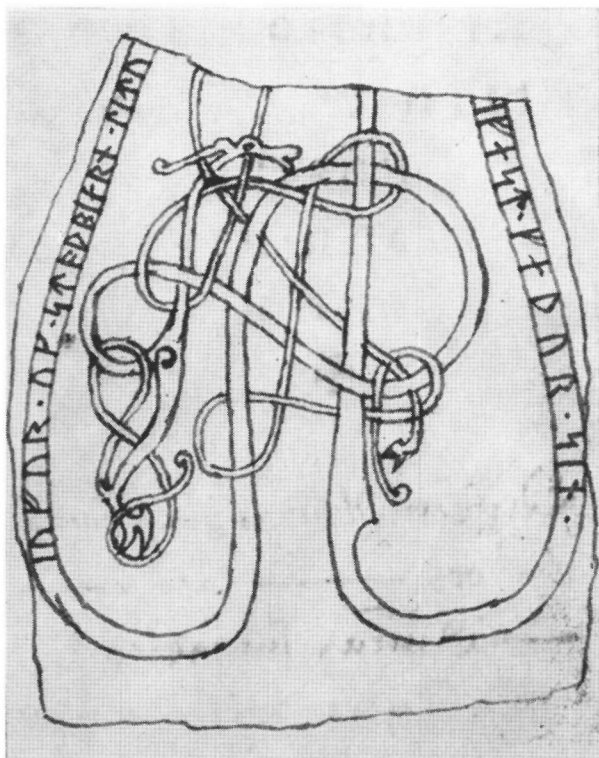

Fig. 308. U 1073. Bälunge kyrka.
Efter teckning av Bureus i Fa 10: 2.

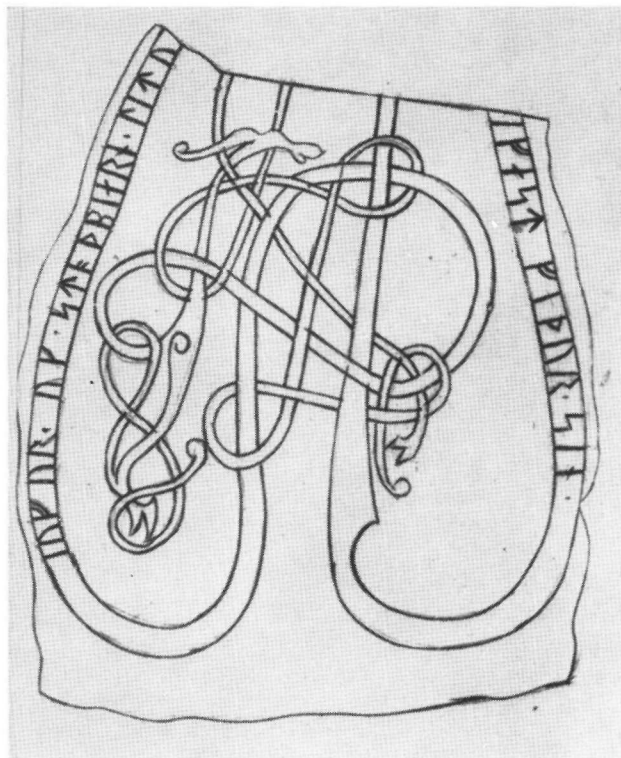

Fig. 309. U 1073. Bälunge kyrka.
Efter kopparstick av Bureus i F f 6.

Runföljden 1—6 **porka-** återger säkerligen det vanliga mansnamnet *Porkell* (*Porketill*). — Runföljden 7—9 skall säkert suppleras **auk.** 10—14 har innehållit ett namn. Om detta namn veta vi nu endast, att det har skrivits med fem runor, och att den andra runan har varit **u**.

Om namnet *Brandr* se U 1067.

U 1072 är ett vackert exempel på Öpirs konst och det är högst beklagligt, att stenen har utsatts för en så omild behandling.

1073. Bälunge kyrka.

Litteratur: B 473, L 131. J. Bureus, Fa 6 s. 80 n:r 170 (Bureus' egen uppteckning), s. 209 n:r 207 (Rhezeliuss), Fa 10: 2 n:r 44, Fa 5 n:r 46, Fa 1 s. 13, Fa 13 s. 14, s. 120, Ff 6 n:r 24; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 2, bl. 10, 14; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 1, s. 159, 2, s. 98; R. Dybeck, Bälunge socken år 1863 (ATA); UFT h. 11 (1883), s. 234; A. Enqvist, Skrivelse till Vitterhetsakademien den 9/4 1918 (ATA); G. A. Hellman, C. Claesson och F. Hallberg, Inventering av fasta fornlämningar i Bälunge sn 1937—38 (ATA); S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1942 (ATA).

Avbildningar: J. Bureus, teckning (i Fa 10: 2), kopparstick (i Ff 6); J. Hadorph och J. Leitz, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 473).

Denna sedan länge försvunna runsten fanns enligt Bureus (i Fa 6) i vapenhusmuren och enligt Rhezelius (i Fa 6) »På en förbränd sten i Weggen». Fa 10: 2: »J Bälunge Kyrkemur»; Fa 5: »J Kyrkemuren.» I Ransakningarna 1667—84 finnes följande uppgift, som med all sannolikhet åsyftar U 1073: »Wapnhuset: Muhren en stehn påskrifwen.» I Peringskiölds Monumenta 2 lämnas en utförligare beskrivning av runstensbeståndet i Bälunge kyrka och socken: »Och sosom

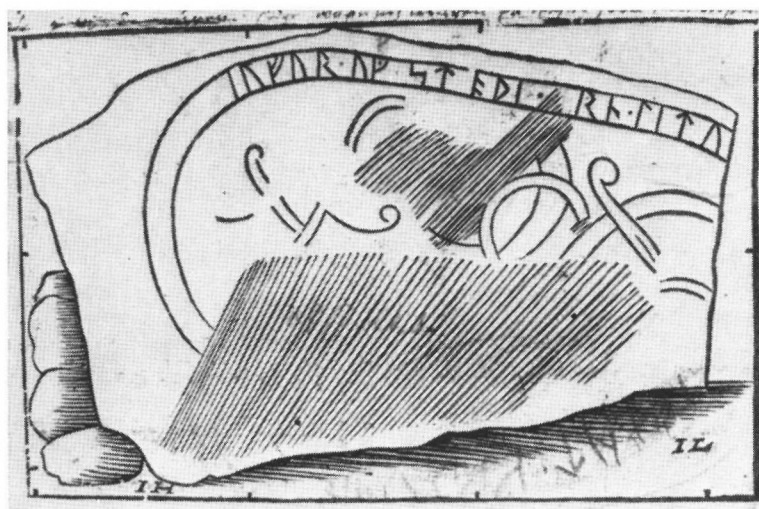

Fig. 310. U 1073. Bälunge kyrka. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 473).

detta härad uthvisar de mästa monumenter, i det att här i Bälunge Sochn finnes ännu 29. st. Runestener ifrån forna¹ uhråldrige tider behåldne, och ingen Sochn i hehla Rijket hafwer så många til tahlet, Ja hehla Danmark har inthet så många Runestener som denna Sochnen allena ännu framwijsar. Ty synes denne orth och kringliggiande Sochner i Waxala härad, warit de förste och äldste som här i Norlanden uptagne och af folk besuttne warit. Wij begifwa oss fördenskull till desse gamla Monumenters besichtigande, begynnandes aldräförst wid Gudz Huuss . . . Monum: 1. Wåkenhus² Wäggen² J Bälunge Wapnhus i wästre wäggen, finnes en gamal Runsten, som man doch hwarken kan sei ja wara den äldste eller yngste, uthan allenast det att han wid kyrkians anläggning i Christendomen är tagen ifrån sitt rätta gamla Ställe och till wägg ibland andra stener nederst wid marken inmurader blifwit, där han omsider med kyrkian stor skada tagit då tornet för en mansålder sedan genom åskeld nedfallit, förbrännandes större dehlen af Stenen, föruthan någre Runor med hossfogade anseende, så att man nu den öfrige mening uppfylla måste effter Burei afskrift för Branden.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes bläckanteckningen »Bälunge Wapenhus wägg västan till» (B 473: »Wapnhus muren»; L 131: »Wapenhusmuren»). — O. Celsius antecknar vid sitt besök i augusti 1725: »Bälunge, uthi Kyrkiomuren inmurad, el Wapenhus Wäggen på Wäster sidan, neder wid jorden, är förderfvad sedan Bureus honom aftog, hafvandes flisor bortfallit mäst öfver hela stenen . . . När man gräver jorden undan den undre dhelen af stenen hwarest slängan går i brädden med dhe orden: kifast etc. funnos Kåhl hvar af sees att stenen af eld är förskiemd sedan Bureus honom afritat.» R. Dybeck meddelar år 1863: »Wid Bälunge sockenmagasin ligger till tröskel en mycket swårt skadad runsten [= U 1074] — den ende i behåll warande af de fem, som funnits i och wid kyrkan.» — I *UFT* (1883) meddelas, att runstenen var försvunnen redan år 1856, då C. F. Säve sökte efter runstenarna i Bälunge kyrka. — I skrivelse till Vitterhetsakademien den 9/4 1918 meddelar A. Enqvist: »På särskild begäran avreste jag den 18 mars 1918 till Bälunge för att med anledning av anmälan, som blifvit gjord till Riksantikvarien, göra efterforskningar efter en del runstener, vilka förut stått å Bälunge kyrkogård eller i närheten av densamma men nu äro försvunna. Man hade skäl att misstänka, att en del av dessa stener blifvit inlagda i kyrkogårdsmuren eller i kyrkan. Kyrkogården håller f. n. på att utvidgas åt öster, varför vid mitt besök å platsen hela den östra delen

¹ Ordet är skrivet ovanför det följande ordet.

² Annan handstil.

av muren var nedriven. De stenar som tagits från denna undersöktes noggrannt utan resultat. Likaså undersöktes på samma sätt den södra delen av kyrkogårdsmuren, dock utan att några runor eller misstänkta slingor på någon sten kunde iakttagas. Den västra såväl som den norra delen av muren är överdragen med vit rappning. Av de i Bautil upptagna runstenarna från Bälunge kyrka ... hade jag tagit kopior, vilka överlämnades till pastor Malmgren i Bälunge, som lovade att under arbetets gång tillse att alla stenar noggrannt undersöktes innan de användes eller söndersprängdes. Likaså uppmanades arbetarna att i detta hänseende gå fram med största noggrannhet.»

Vid inventeringen av fasta fornlämningar i Bälunge sn 1937—38 och vid runinskriftsinventeringen i Uppsala län 1942 söktes U 1073—1078 a förgäves.

U 1073 var redan på 1600-talet svårt skadad, och inskriften var då bevarad endast i stenens vänstra kant. Högra delen och toppen voro avslagna och ristningen på mittpartiet, av träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* att döma, till stor del avflagrad.

Inskrift (enligt Bureus i Fa 6):

iufur · uk stopbiarn · litu ... kifest · faður · sin ×

Iofurr ok Stodbiorn letu ... [æftir] Ingifast, faður sinn.

»Juvur och Stodbjörn läto ... (efter) Ingefast, sin fader.»

Till läsningen: Rhezelius (Fa 6): **iufur · uk · stop - ... r · litu ...** Hadorph och Leitz: **iufur uk stop - ... rn · litu ...** Celsius: **iufur uk + stop ... n × litu ... kifest + faður + sin.**

Om det i dessa trakter av Uppland i runinskrifter vanliga mansnamnet *Iofurr* (**iufur**, **iafur**, **iufur**) se U 901. Mansnamnet *Stodbiorn* är endast belagt i ytterligare två runinskrifter, båda från dessa delar av Uppland, nämligen U 952 och 1039. Faderns namn däremot, som med all sannolikhet har varit *Ingifastr*, är jämförelsevis vanligt i Sverige under vikingatiden och medeltiden.

1074. Bälunge kyrka.

Litteratur: B 472, 476, L 132, D 1: 192. J. Bureus, Fa 6 s. 5 n:r 169, s. 80 n:r 169 (Bureus' egen uppteckning), s. 208 n:r 206 (Rhezelius), Fa 10: 2 n:r 46, Fa 5 n:r 44, Fa 1 s. 12, Fa 13 s. 14, s. 361, Fa 14 s. 209, Ff 6 n:r 22; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 2, bl. 15; O. Celsius, *Svenska runstenar* (Fm 60) 1, s. 157; R. Dybeck, *Bälunge socken* år 1863 (ATA); UFT h. 11 (1883), s. 234; A. Enqvist, *Skrivelse till Vitterhetsakademien* den 9/4 1918 (ATA); E. Brate, *Svenska runristare* (1925) s. 115.

Avbildningar: Bureus, teckning (i Fa 10: 2), kopparstick (i Ff 6); J. Rhezelius, teckning (i Fl 1 n:r 80); J. Leitz och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 472); J. Peringskiöld, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 476); R. Dybeck, teckning (D 1: 192).

Denna numera försvunna runsten fanns enligt Bureus (i Fa 6 s. 80) »J Våknehusdören» och enligt Rhezelius (i Fa 6) »J Wåken husdören i Bälunge.» Fa 10: 2: »J Bälunge Kyrkiedör»; Fa 5: »Bälunge. J Wåkenhusdören»; Ff 6: »Bälunge Sochn. I Wåknhuussdören.» Fl 1: »Vthi Wåkenhusdören är denne inmuradh.»

I *Ransakningarna* 1667—84 lämnas följande uppgift, som med all sannolikhet åsyftar U 1074: »J Kyrckian under dören en steen påskrifwen.» En utförligare beskrivning lämnar J. Peringskiöld i *Monumenta* 2: »Till en Tryskelsteen hafwa kyrkians Byggmästare mitt uthi Wapnhusdören fordom inmurat en märkelig Runesteen, hwilken allenast wid bægge ändarna nogot litet betäckes af gråsteensmuren, warandes elliast til Slingor och Runor, föruthan den främre förnötte kanten, tämmeligen klar, med några sälsamma korss och ritningar uthzirader, hwilken iag fördenskuill sielf med särdeles flijt effter wanlig alnmått, till dess storleek och anseende afrijtat hafwer». På